

NORGES HØYESTERETT

Den 21. desember 2005 avsa Høyesterett dom i

HR-2005-01995-A, (sak nr. 2005/1017), sivil sak, anke,

A (advokat Sverre Ingram Andersen – til prøve)

mot

If Skadeforsikring NUF (advokat Emil Bryhn)

STEMMEGIVNING:

- (1) Kst. dommer **Kaasen**: Saken gjelder hvorvidt det foreligger ansvarsbetingende uaktsomhet og medvirkning fra skadelidte ved personskade.
- (2) Om formiddagen søndag 24. mars 1996 falt den gang 18 år gamle A ned fra verandarekkeverket hjemme hos venninnen B. Tilstede på verandaen var disse to samt C og D, som alle hadde overnattet hos B etter et ”nachspiel”. A falt bakover ned på bakken utenfor verandaen, ca. 1,5 meter under toppen av rekkverket, og ble påført varige skader blant annet i nakken. Partene er uenige om foranledningen til As fall, men det er enighet om at det var fysisk kontakt mellom A og C umiddelbart før fallet. Jeg kommer tilbake til de nærmere omstendigheter.
- (3) I januar 1998 varslet A krav mot If Skadeforsikring (den gang UNI Storebrand) under Cs ansvarsforsikring. Kravet ble avslått, og A stevnet forsikringsselskapet – og etter krav fra forsikringsselskapet i medhold av forsikringsavtaleloven § 7-6 tredje ledd også C – for Nedre Telemark tingrett med krav om fastsettelsesdom for ansvar. Tingretten avsa 4. mars 2004 dom med slik domsslutning:

- ”1. If Skadeforsikring er ansvarlig for de skader og det økonomiske tapet som A er påført som følge av hendelsen den 24. mars 1996 med unntak av økonomisk tap oppstått før 14. juni 1998.
2. C frifinnes.
3. Saksomkostninger tilkjennes ikke.”

- (4) Tingretten fant at C hadde opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt, og at det ikke var så mye å legge A til last at erstatningen burde settes ned. Imidlertid ble As erstatningskrav ansett foreldet for så vidt gjaldt tap oppstått før 14. juni 1998. C ble frifunnet fordi kravet mot ham ble ansett foreldet.
- (5) If anket til Agder lagmannsrett med påstand om frifinnelse, idet det ble gjort gjeldende at C ikke hadde utvist erstatningsbetingende uaktsomhet. Frifinnelsen av C og frifinnelsen av If for tap før 14. juni 1998 er rettskraftig. Lagmannsretten avsa 29. april 2005 dom med slik domsslutning:
- ”1. If Skadeforsikring NUF er erstatningsansvarlig for 75 % av det tap A har lidt som følge av ulykken 24. mars 1996.
2. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler If Skadeforsikring NUF til det offentlige/A 65 000 - sekstifemtusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne dommen, med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrenten etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum, for tiden 8,75 % årlig, fra forfall til betaling skjer.”
- (6) Lagmannsretten kom til at C hadde voldt skaden ved erstatningsbetingende uaktsomhet, men reduserte erstatningen med 25 prosent på grunnlag av skadelidtes medvirkning, jf. skadeserstatningsloven § 5-1, etter en samlet vurdering av Cs og As opptreden.
- (7) A har påanket rettsanvendelsen under skadeserstatningsloven § 5-1 til Høyesterett, mens If har erklært aksessorisk motanke rettet mot så vel bevisbedømmelsen som rettsanvendelsen for så vidt gjelder Cs aktsomhet.
- (8) Det er for Høyesterett foretatt bevisopptak av A og C samt ytterligere fire vitner, og det er fremlagt fotografier av ulykkesstedet.
- (9) Saken står i samme stilling som for lagmannsretten. Partene er enige om at A har lidt økonomisk tap som følge av skaden, men ikke om omfanget. Saken gjelder bare fastsettelse av hvorvidt If er ansvarlig for skade og tap etter ulykken, og om mulig ansvar skal reduseres i henhold til skadeserstatningsloven § 5-1.
- (10) Skadelidte, A, har i korthet gjort gjeldende:
- (11) Lagmannsretten har korrekt lagt til grunn at det er utvist erstatningsbetingende uaktsomhet fra C, men den har tatt feil når den har redusert erstatningen under henvisning til As opptreden. På dette punkt har retten lagt en for streng norm til grunn. Det at hun satte seg på rekkverket, er ikke relevant medvirkning, og hun har ikke utvist skyld. Hun utsatte seg ikke for en nevneverdig risiko for skade, og kan ikke sies å ha opptrådt uforsiktig. A har derfor krav på full erstatning.
- (12) A har nedlagt slik påstand:
- ”1. If Skadeforsikring NUF er ansvarlig for skader påført A ved fallulykken den 24. mars 1996, med unntak av økonomisk tap oppstått før 14. juni 1998.
2. A/det offentlige tilkjennes saksomkostninger for lagmannsrett og Høyesterett med tillegg av lovens rente fra forfall til betaling skjer.”

- (13) Forsikringsselskapet, *If Skadeforsikring NUF*, har i korthet gjort gjeldende:
- (14) Det bestrides at C har utvist erstatningsbetingende uaktsomhet. Fallet ligger innenfor dagliglivets risiko og må kunne karakteriseres som et hendelig uhell. Lagmannsretten har vurdert bevisene galt, og har dessuten lagt en for streng culpanorm til grunn.
- (15) Subsidiært hevdes at lagmannsrettens avkortning med 25 prosent basert på As medvirkning til skaden er korrekt.
- (16) If Skadeforsikring har nedlagt slik påstand:

”Prinsipalt i motanken: If Skadeforsikring frifinnes.

Subsidiært i anken: Lagmannsrettens dom av 29.4.2005 stadfestes.”

- (17) *Mitt syn på saken:*
- (18) Gjennom den aksessoriske motanke fra forsikringsselskapet er så vel bevisbedømmelsen som rettsanvendelsen i saken brakt inn til prøvelse. Jeg finner det hensiktsmessig først å se på spørsmålet om hva som faktisk skjedde på verandaen i tilknytning til ulykken.
- (19) Alle de fire personer som befant seg på verandaen, har som nevnt gitt forklaringer ved bevisopptak. I tillegg har As foreldre forklart seg om hva A og andre sa til dem etter ulykken. Forklaringene gjelder temaer som er belyst gjennom tidligere forklaringer og gjengivelser i tingrettens og lagmannsrettens dommer. Når det ses bort fra bevisopptakene, er det skriftlige materialet i saken ellers det samme som for lagmannsretten.
- (20) Jeg finner det klart at lagmannsretten, som hørte partenes og vitnenes forklaringer, har hatt et betydelig bedre bevismessig grunnlag for å vurdere omstendighetene rundt ulykken enn det Høyesterett har. Bevisopptakene for Høyesterett – foretatt mer enn ni år etter ulykken – gir ikke grunnlag for å tilsidesette den bevisbedømmelse lagmannsretten har foretatt. Jeg finner derfor grunn til å basere meg på lagmannsrettens oppsummering, som lyder:

”Etter bevisførselen legger lagmannsretten til grunn at A satt på enden av verandarekkverket ved trappen ned til hagen, med hodet vendt inn mot døren som fører inn til stuen og ryggen ut mot hagen. Lagmannsretten finner ikke å kunne legge til grunn at A satt urolig og uvøren (...). Det fremstår mest sannsynlig at A berørte C med foten idet han passerte henne ved den trange passasjen inn mot stuen, uten at dette skjedde som en bevisst handling fra A for å påkalle Cs oppmerksomhet. C forklarte for lagmannsretten at A skvatt da han tok tak i henne, noe som underbygger at det ikke var bevisst kontakt mellom dem. Alle fire tilstedeværende forklarte at det som deretter skjer er at C tok tak i A, at hennes overkropp rykket bakover, at C glapp taket og at A falt ned. Det er ulik oppfatning om C tok grep i As overarmer eller i klærne på hver side av brystkassen, om kraften i grepet, om overkroppen hennes rykket bakover av kraften i Cs grep eller egen refleksbevegelse og hvordan hun falt.

Under henvisning til forutsetninger som er gjengitt ovenfor legger lagmannsretten til grunn at A ikke hadde sin oppmerksomhet mot C idet han passerte, og at hun derfor var uforberedt på at han tok tak i henne. I denne situasjonen blir det for lagmannsretten ikke avgjørende om overbalansen og fallet er en følge av kraften i Cs grep eller As refleksbevegelse. Det er Cs brå, og for A overraskende, handling som leder til fallet.”

- (21) Spørsmålet er så om C ved det her beskrevne forhold har voldt As skade ved erstatningsbetingende uaktsomhet, eller om skaden er et utslag av dagliglivets risiko – et hendelig uhell. Sentralt i denne vurderingen er om risikoen for skade måtte fremstå som synbar for C og derfor påvirke kravene til hans opptreden.
- (22) Den situasjon lagmannsretten beskriver, inneholder det generelle risikomoment at A sitter på rekkverket med ryggen mot hagen, som lå ca. halvannen meter nedenfor, samtidig som C passerer henne forholdsvis nær uten at hun er klar over det. Hadde A under disse omstendigheter falt, ville C åpenbart ikke kunne holdes erstatningsrettslig ansvarlig. Det som utløser fallet, er imidlertid at C overraskende tar tak i henne. Derved skaper han en risiko ut over den som situasjonen i utgangspunktet frembød – det oppsto betydelig økt fare for at A skulle falle. Dette burde C forstått, og det må også ha vært påregnelig for ham at hun ville kunne komme til skade dersom hun falt. Følgelig innebar situasjonen økede krav til Cs aktsomhet.
- (23) Forsikringsselskapet har vist til at Cs grep om A må betraktes som en spontan, impulsiv lekeadferd mellom unge venner, og har hevdet at dette ikke er erstatningsbetingende uaktsomhet. Lagmannsretten har gitt uttrykk for at skadevoldende handlinger kan anses kritikkverdige uten derved å overskride grensen for erstatningsbetingende uaktsomhet, og det er jeg enig i. Men i en åpenbart farlig situasjon som den C skapte ved å ta tak i A, blir det knappe marginer mellom disse kategoriene.
- (24) Jeg legger som lagmannsretten til grunn at det årsaksmessig var ”Cs brå, og for A overraskende, handling som ledet til fallet”. Men ved aktsomhetsvurderingen vil det kunne ha betydning om Cs grep bare forårsaket en reflekshandling fra A som førte til at hun falt, eller om han brukte slik kraft at denne i seg selv medførte fallet. Lagmannsretten fant at dette faktiske forholdet ikke lot seg fastslå med noen sikkerhet, og jeg ser som nevnt ikke grunnlag for å overprøve dette. Jeg legger derfor til grunn det for C gunstigste alternativ – at han ikke utøvet slik kraft i grepet om A at dette i seg selv gjorde at hun tok overbalanse.
- (25) Jeg har funnet aktsomhetsvurderingen vanskelig. For meg er det avgjørende at det her er vanskelig å trekke klare grenser mellom bevisbedømmelse og rettsanvendelse. Aktsomhetsvurderingen må bygge på en avveining av en rekke mer eller mindre identifiserbare momenter fremkommet gjennom umiddelbar bevisføring. Det lar seg i praksis ikke gjøre å nedfelle disse momentene skriftlig på en så presis og uttømmende måte at gjengivelsen kan erstatte det komplekse inntrykk den direkte bevisføringen gir. Jeg viker derfor tilbake for å tilsidesette den aktsomhetsbedømmelse lagmannsretten har foretatt, men tilføyer at Cs opptreden ligger i det helt nedre sjikt av hva som kan anses som ansvarsbetingende uaktsomhet.
- (26) Jeg er etter dette blitt stående ved at C handlet erstatningsbetingende uaktsomt, og at If Skadeforsikring derfor ikke kan gis medhold i motanken.
- (27) A har i sin anke gjort gjeldende at skadeserstatningsloven § 5-1 ikke gir grunnlag for å redusere Cs ansvar. Lagmannsretten har lagt til grunn at § 5-1 må anvendes ”etter en helhetsvurdering”, der det sentrale moment som fremheves er at A ”satte seg i en utsatt posisjon på rekkverket med den risikoeksponering som ligger i dette”.

- (28) A skapte i og for seg en risiko ved å sette seg på rekkverket slik beskrevet – hun kunne ta overbalanse. Men den skade som oppsto, var ikke et utslag av denne risikoen. Cs overraskende grep om henne var den forklarende årsak til fallet. Dette var ikke en omstendighet A kan klandres for ikke å ha tatt i betraktning. Jeg går ikke nærmere inn på hvorvidt A under andre omstendigheter kunne sies å ha medvirket til et fall fra rekkverket, men i den foreliggende situasjon gjorde hun det ikke.
- (29) Jeg finner således ikke grunnlag for å anse A for å ha medvirket til skaden, og går følgelig ikke inn på hvilken avkortning som ellers kunne vært aktuell. Foranlediget av prosedyren for Høyesterett tilføyer jeg likevel at det ved den skjønnsmessige vurdering av hvorvidt og i tilfelle hvor mye erstatningen skal avkortes når skadelidte anses for å ha medvirket, vil være relevant at det foreligger en ansvarsforsikring. Dette følger etter min mening av en naturlig forståelse av ordlyden i skadeserstatningsloven § 5-1, og har også støtte i lovforarbeidene, jf. blant annet Ot.prp. nr. 75 (1983-84) side 36 og 64. Derimot er slik forsikring ikke relevant ved vurderingen av om det foreligger medvirkning, altså av skadelidtes aktsomhet, jf. Rt. 2003 side 433 – ”sykkeldommen” – avsnitt 46, hvor det var spørsmål om ansvarsforsikringens betydning ved vurderingen av skadevolderens uaktsomhet.
- (30) If Skadeforsikring har etter dette tapt saken fullstendig. A har krevd saksomkostninger for lagmannsrett og Høyesterett. Kravet tas til følge. Hun er gitt fri sakførsel for både lagmannsretten og Høyesterett. A har fremlagt omkostningsoppgave på til sammen 203 404 kroner inkludert merverdiavgift. Av dette utgjør salær for Høyesterett 55 300 kroner eksklusive merverdiavgift. If Skadeforsikring har ikke hatt innvendinger til oppgaven, som legges til grunn.
- (31) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. If Skadeforsikring NUF er ansvarlig for skader påført A ved fallulykken den 24. mars 1996, med unntak av økonomisk tap oppstått før 14. juni 1998.
2. I saksomkostninger for lagmannsretten og Høyesterett betaler If Skadeforsikring NUF til A/det offentlige 203 404 – tohundreogtretusenfirehundreogfire – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

- (32) Dommer **Matningsdal:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (33) Dommer **Lund:** Likeså.
- (34) Dommer **Stang Lund:** Likeså.
- (35) Dommer **Aasland:** Likeså.

(36) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. If Skadeforsikring NUF er ansvarlig for skader påført A ved fallulykken den 24. mars 1996, med unntak av økonomisk tap oppstått før 14. juni 1998.
2. I saksomkostninger for lagmannsretten og Høyesterett betaler If Skadeforsikring NUF til A/det offentlige 203 404 – tohundreogtretusenfirehundreogfire – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.